סעריע מאמרים לכבוד די דריי הילולות

כ"ח תמוז - הרה"ק בעל ישמח משה מאוהעל זי"ע | **י"ד אב** - הרה"ק בעל אך פרי תבואה מליסקא זי"ע | **כ"ו אב** - מרן רביה"ק מסאַטמאַר זי"ע

אוהעל, ליסקא און סאַטמאַר

עובדות פון הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע, תלמידו הגדול פונעם הייליגן ישמח משה זי"ע, דערציילט דורך מרן רביה"ק מסאַטמאַר זי"ע

דורך: נ.ב.צ.

2

ערשטע פון פינף מאמרים

געהערט ווי די שכינה לערנט מיט'ן ישמח משה

אין ספה"ק דברי יואל פרשת נשא (דף קצ"ד ע"ב – און דאָס זעלבע שטייט אויך אין חידושי תורה פרשת משפטים תש"ך) שרייבט דער רבי זי"ע:

מיר ווייסן אַ מעשה וואָס איז געווען ביי קדושת זקיני בעל ישמח משה זלה"ה, אַז איינמאָל איז געקומען צו אים הרה"ק מליסקא זלה"ה און ער האָט נישט געקענט אַריינגיין אין זיין צימער ווייל די טיר איז געווען פאַרשפאַרט. איז ער געבליבן וואַרטן אינדרויסן ביי די טיר און אינצווישן האָט ער אַרויסגעהערט פונעם צימער ווי זיין הייליגער רבי לערנט און מען הערט זיין קול און אויך נאָך אַ קול. הרה"ק מליסקא האָט געמיינט אַז ער לערנט דאָרט מיט נאָך אַ מענטש.

ווען דער ישמח משה האָט געעפנט די טיר האָט דער ליסקא רב נישט געזען קיין שום מענטש אויסער אים, און ער האָט זיך זייער געוואונדערט און געפרעגט דעם ישמח משה דערויף אַז ווען די טיר איז געווען פאַרשפאַרט האָט ער געהערט צוויי קולות וואָס לערנען.

האָט דער הייליגער זיידע זלה"ה געענטפערט מיט אַ פשטות: "דו קענסט דען נישט דעם מאמר חז"ל (תנא דבי אליהו פי"ח) 'כל תלמיד חכם שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה, כביכול הקודש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ושונה עמו'?" [יעדער תלמיד חכם וואָס זיצט און לערנט פאַר זיך אַליין, זיצט כביכול הקב"ה דאָרט קעגנאיבער אים און לערנט מיט אים צוזאַמען].

דערקענט אויפ'ן פנים ווער ס'איז געווען סנדק

אין ספר "הגה"ק בעל ישמח משה" (עמוד קצ"ג) איז געברענגט וואָס דער מחבר האָט געהערט פון מרן רביה"ק מסאַטמאַר זי"ע אַז הרה"ק מליסקא זצ"ל פלעגט זאָגן: "איך דערקען אויפ'ן פנים פון אַ מענטש וואָס דער ישמח משה איז געווען דער סנדק ביי זיין ברית".

אַמאָל איז געווען ביים אך פרי תבואה אַ דרייסיג יעריגער יונגערמאַן (וואָס דער ליסקא צדיק האָט אים קיינמאָל פריער געזען) און דער ליסקא רב האָט זיך אָנגערופן "מען דערקענט אַז דער ישמח משה איז געווען זיין סנדק", וכך הוה.

אַ לשון הגמרא איז אויך רוח הקודש

עס איז באַקאַנט אַז נאָך די חתונה פון הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע איז ער אַמאָל געפאָרן זיך באַראַטן מיט זיין גרויסן רבי'ן דער ישמח משה זי"ע איבער אַ געוויסן ענין. דער ישמח משה האָט אים גאָרנישט געענטפערט אויף זיין פראַגע נאָר זיך אויסגעדרוקט "הפוכי בעיסקא טב", (אַ לשון הגמרא אין מסכת יבמות דף ס"ג ע"א, ווי רבי אלעזר האָט געזען ווי איינער האָט אָנגעזייט זיין פעלד אין דער ברייט, האָט ער אים מייעץ געווען ער זאָל דאָס אַרומדרייען און אָנזייען אין די לענג, ווי רש"י זאָגט "טב, להרויח יותר", ער וועט מער קענען פארדינען דערפון).

שפעטער האָט רבי הערשעלע געזאָגט אַז דער לשון הגמרא איז געווען אַ רוח הקודש, וואָס דער אויבערשטער האָט אַריינגעשיקט אינעם מויל פונעם צדיק דער ישמח משה.

מער הסבר און איינצלהייטן איבער די עובדא ווערט געברענגט אין ספה"ק דברי יואל פרשת בהעלותך (עמוד רע"ז) וואו דער רבי שרייבט ווי פאָלגנד:

"עס איז באַקאַנט די עובדא פון קדושת זקיני הישמח משה זלה"ה, אַז איינמאָל האָט אים געפרעגט הרה"ק מליסקא זלה"ה אַן עצה איבער ווין האַנדל, צי ער זאָל זיך אַריינלאָזן אין דעם צי נישט, האָט אים דער זיידע זלה"ה געענטפערט ער זאָל נישט אַריין אין דעם האַנדל און ער האָט זיך באַצויגן אויף אַ געוויסן אָרט אין ש"ס וואָס פון דאָרט האָט ער אַזוי אויפגעדרונגען.

ווען דער ליסקא רב איז אַרויסגעגאַנגען האָט ער געזאָגט "איך האָב געמיינט ער וועט מיר ענטפערן מיט רוח הקודש, דערווייל האָט ער מיר נאָכגעזאָגט אַ גמרא. אויב אַזוי קען איך דאָך טרעפן אַן אַנדערע גמרא וואָס פון דאָרט וועט מען אַרויסדרינגען אַז דער האַנדל איז דוקא גוט און איך קען יאָ מצליח זיין דערין".

ער האָט טאַקע אַזוי געטון, ער האָט איינגעשטעקט אין דעם ווין האַנדל און אין ענדע האָט ער שאָדן געהאַט דאָס געלט. דעמאָלט האָט הרה"ק מליסקא געזאָגט, "יעצט ווייס איך אַז דאָס אַליין איז אַ רוח הקודש, אַז אים זאָל איינפאַלן די ריכטיגע גמרא וואָס איז דער אמת'ער ענטפער אויף דעם ענין וואָס איך האָב געפרעגט".

דער נאָמען "צבי הירש"

אינעם קונטרס זכרונות פון הרה"ח ר' מרדכי שפיטצער ז"ל, דערציילט זיין זון הרה"ח ר' אברהם יושע שפיטצער הי"ו, ווי פאָלגנד:

אַמאָל ביי אַ שפאַציר [מיט מרן רביה"ק מסאטמאר

זי"ע] אין בעל-האַרבער ביום כ"ח תמוז, יומא דהילולא פון הייליגן ישמח משה זי"ע, האָט דער טאַטע ז"ל – וועלכער איז געווען אַן אייניקל פון הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע – דערציילט פאַר'ן רבי'ן וואָס עס איז מקובל ביי זיי אין די משפחה, אַז רבי הערשעלע מליסקא האָט ביים ברית באַקומען דעם נאָמען "צבי הירש" נאָכ'ן פאָטער פונעם ישמח משה זי"ע, רבי צבי הירש שיף ז"ל.

דערביי האָט מיין טאַטע מוסיף געווען וואָס ער האָט געהערט, אַז דעם רבינ'ס עלטערער ברודער, הגה"ק רבי חיים צבי טייטלבוים זי"ע אבדק"ק סיגעט בעל עצי חיים, האָט נישט געהייסן "צבי" נאָך זיין עלטער-עלטער זיידן רבי צבי הירש שיף, נאָר נאָכ'ן חכם צבי זי"ע. דער טאַטע האָט דערצו צוגעלייגט, אַז ער האָט געהערט זאָגן אַז אין משפחת עצי התמרים האָט מען נישט געגעבן קיין נאָמען נאָכ'ן ישמח משה'ס פאָטער ר' צבי הירש.

ווען דער רבי האָט געהערט די לעצטע ווערטער האָט ער זיך אָנגערופן: "ווער האָט דיר דאָס געזאָגט? איך האָב דאָס קיינמאָל נישט געהערט אינדערהיים".

האָט דער טאַטע געענטפערט: "איך האָב געהאַט אַ פעטער אינדערהיים, רבי אלחנן שלמה גראָס ז"ל, וועלכער איז געווען אַן איידעם ביים ראַחובער רב זצ"ל; ער האָט דאָס מיר דערציילט".

דער רבי האָט רעאַגירט דערויף: "אויב ער האָט אַזוי געזאָגט איז דאָס אמת".

נאָר וויפיל געלט ער דאַרף אויף די מינוט

דער רבי זי"ע האָט כמה פעמים דערציילט דאס פאָלגנדע:

ווען רבי הערשעלע מליסקא זי"ע איז געווען אַ יונגערמאַן האָט ער געוואוינט אין די שטאָט אוהעל און געלערנט דאָרט תורה מתוך הדחק. דאָס דחקות איז געווען עד אין לשער, אַסאַך מאָל האָט ער פשוט געהונגערט. אַמאָל האָט פאַסירט אַז עס זענען דורכגעגאַנגען דריי טעג און ער האָט נישט געהאַט קיין געלט צו קויפן אַ שטיקל ברויט.

אינעם דריטן טאָג האָט זיך געמאַכט אַז אַ פרוי אַ מקשה לילד איז געווען אין אַ גרויסע סכנה, איז די מוטער פון רבי הערשעלע פון ליסקא, די באַקאַנטע צדיקת שרה די בעקערין ע"ה, געקומען אין חלום צו די מוטער פון די פרוי די מקשה לילד און איר געזאָגט אַז אַזוי ווי איר זון רבי הירש האָט שוין דריי טעג נישט געגעסן, אויב זי וועט אים געבן אַ "פערציגער" (אַ געווויסע מטבע פון יענע צייט) פון וואָס ער זאָל קענען קויפן ברויט פאַר זיך און זיין שטוב, וועט איר טאָכטער האָבן אַ ישועה און דאָס קינד וועט געבוירן ווערן געזונט און שטאַרק.

ווען די פרוי האָט זיך דערוועקט איז זי גלייך געגאַנגען אין בית המדרש אויפזוכן רבי הערשעלע, זי האָט אים דערציילט דעם חלום און גלייך געגעבן דעם פערציגער און תיכף דערויף איז מען שוין געקומען זאָגן די גוטע בשורה אַז איר טאָכטער האָט געבוירן דאָס קינד למזל טוב.

האָט רבי הערשעלע מליסקא געזאָגט דערויף, אַז ער זעט אַז מן השמים וויל מען נישט ער זאָל האָבן מער געלט, נאָר וויפיל ער נויטיגט זיך אין די מינוט, ווייל אויב מיין מאַמע וואָלט געזאָגט אין חלום מען זאָל געבן הונדערט גילדען וואָלט דאָך די פאַמיליע זיכער געגעבן, ווייל זי איז דאָך געווען פאַרצווייפלט נאָך אַ ישועה. אָבער די מאַמע האָט געזאָגט בלויז געבן אַ פערציגער, גענוג איך זאָל זיך קענען האַלטן ביים חיות.

די אָרגינעלע מציבה פון שרה די בעקערין ע"ה, מוטער פונעם אך פרי תבואה זי"ע, אינעם בית החיים אין די שטאָט אוהעל; אונטן ווערט געזען די נייע מצבה, מיט'ן אלטן נוסח, געשטעלט אויף די אַנדערע זייט פונעם קבר

(אגב איז כדאי צו דערמאַנען, שרה די בעקערין איז געווען אַ גרויסע צדיקת און בעלת חסד. זי איז געווען די קעכערין אין שטוב פון ישמח משה זי"ע וועלכער האָט געגעסן נאָר וואָס זי האָט געקאָכט און פלעגט איר רופן "אונזער אידענע". זי ליגט באַהאַלטן אינעם בית החיים אין אוהעל און איר מצבה שטייט נאָך ביז היינט. פילע אידן וועלכע קומען צום ציון פון ישמח משה זי"ע גייען אויך צו איר ציון.

אין די שכנות'דיגע שטאָט ליסקא וואו עס ליגט באַהאַלטן איר זון הרה"ק בעל אך פרי תבואה זי"ע, אינעם בית החיים וואָס איז נאָרוואָס איבערגעשריבן געוואָרן אונטער קהל בית ליסקא אין ניו יאָרק, גייט מען איצט בויען אַ בית הכנסת אורחים וואָס וועט גערופן ווערן על שמה "אוהל שרה".)

ביידע צדיקים האָבן אייניגע לעכטיגע אויגן

אין ספר "מושיען של ישראל" (ח"ב עמוד צ"ז) איז דערציילט אַ מעשה נפלא וואָס הרה"ח המפורסם ר' שלמה בראַווער ז"ל מנאמני ביתו פון רביה"ק זי"ע דערציילט, וואָס ער האָט אַמאָל אַליין געהערט פון רבי'ן, ווי פאָלגענד:

אין די געגנט פון אוהעלי איז געווען אַ חסיד וועלכער האָט געדונגען אַ גיט (דערפל) פונעם לאָקאַלן פריץ און דאָרט אויפגעשטעלט אַ קרעטשמע פון וואָס ער האָט געצויגן פרנסה. איינמאָל האָט דער פריץ אים געשיקט זאָגן אַז פון היינט און ווייטער פאַרלאַנגט ער אַ העכערונג אינעם רענט און אויב דער קרעטשמער וועט אים נישט צוגעבן די העכערונג וועט ער פאַרלירן זיין חזקה און ער וועט דאָס פאַרדינגען פאַר אַ צווייטן.

דער קרעטשמער איז אַריבערגעפאָרן צום ישמח משה זי"ע און זיך אויסגעגאָסן דאָס האַרץ. דער ישמח משה האָט אים באַרואיגט ער זאָל נישט זיין באַזאָרגט און האָט אים גע'עצה'ט ווי פאָלגענד: "וואָס קענסטו דען טון? מיין עצה איז אַז אויב ער בעט אַ העכערונג זאָלסטו אים נאָכגעבן, און אַלעס וועט שוין פאַלן אין פלאַץ בעז"ה".

דער קרעטשמער איז אויך געווען אַ חסיד פון הרה"ק רבי ר' הערש מרימנוב זי"ע. האָט זיך געמאַכט אַז פונקט דעמאָלט איז דער ר"ר הערש מרימנוב דורכגעפאָרן אוהעל, איז ער אַריין אויך צו אים און זיך מזכיר געווען איבער די העכערונג וואָס דער פריץ בעט. זאָגט אים דער רבי ר' הערש: "זאָלסט בשום אופן נישט צוגעבן אפילו איין פרוטה פאַר'ן פריץ" און ער האָט אים געגעבן אַ הבטחה אַז ער וועט זיין חזקה נישט פאַרלירן.

איצט אַז דער חסיד האָט שוין געהאַט אַ הבטחה פונעם ר"ר הערש, איז אים ענדערש געווען צו פאָלגן זיין עצה איידער דעם ישמח משה'ס וואָס וואָלט אים געקאָסט אַסאַך געלט. ער האָט אַזוי געטון, זיך נישט ווייסענדיג געמאַכט פונעם פאָריץ און נישט אַריבערגעשיקט די העכערונג. ווען עס איז אָנגעקומען דער ענדע-דאַטום און דער פריץ האָט נישט באַקומען וואָס ער האָט פאַרלאַנגט איז ער אַריבערגעפאָרן אין די קרעטשמע מיט גרויס אויפברויז און צוגענומען די חזקה און דאָס פאַרדינגען פאַר אַ גוי וועלכער האָט איינגעשטימט צו געבן דעם העכערן פרייז.

דער איד איז געבליבן אינגאַנצן אויסגעשפילט און אויך פאַרשעמט, זעענדיג אַז ער האָט נישט-גוט אָפגעשניטן פון נישט פאָלגן דעם ישמח משה. בלית ברירה איז ער אַריבערגעפאָרן קיין אוהעל און זיך געשטעלט פאַר'ן ישמח משה און אים אויסגעזאָגט דעם גאַנצן אמת, אַז דער ר"ר הערש מרימנוב איז דאָ געווען און ער האָט אים גע'עצה'ט נישט צו געבן איין פרוטה מער, ער האָט אים געפאָלגט און איצט איז ער געבליבן אָן פרנסה; ער האָט אַ שטוב מיט קינדער צו שפייזן און ער איז געבליבן אָרעם ווי די נאַכט.

האָט אים דער ישמח משה פאָרגעהאַלטן: איך האָב דאָך געהייסן דו זאָלסט אים נאָכגעבן די העכערונג און אין ענדע וועט אַלעס פאַלן אין פלאַץ. ווען דו פאָלגסט ווען מיך וואָלסטו דיר געקענט שפאָרן דעם גאַנצן עגמת נפש. פאַרוואָס האָסטו מיך נישט געפאָלגט?

איז פונקט געשטאַנען דאָרט דעם ישמח משה'ס תלמיד מובהק, הרה"ק רבי הערשעלע מליסקא זי"ע, וועלכער פלעגט אויך פאָרן צו הרה"ק רבי ר' הערש מרימנוב זי"ע (און צו נאָך אַסאַך צדיקי הדור). רופט זיך דער ישמח משה אָן צום אך פרי תבואה: "געב אַ קוק וואָס דיין רבי

פון רימנוב האָט געטון, ער האָט אים אַזוי און אַזוי מייעץ געווען און וואָס איז געשען מיט אים?"

רופט זיך אָן דער אך פרי תבואה: "איך בין זיכער אַז אויב דער ר"ר הערש רימינאָווער האָט אים אַזוי גע'עצה'ט נישט צו געבן די רענט העכערונג, האָט ער דאָס געזאָגט מיט רוח הקודש און זיין עצה וועט זיכער מקוים ווערן".

למעשה איז דורכגעגאַנגען עטליכע שווערע וואָכן אויף דעם קרעטשמער, ער האָט זיך אַרומגעדרייט פאַרווייטאָגט און פאַרוויינט אויף זיין גרויסן בראָך אַז ער האָט פאַרלוירן זיין פרנסה און ער האָט זיך דאָס אַליין אָנגעווירטשאַפט ווייל ער האָט נישט געפאָלגט דעם ישמח משה. ביז איין טאָג שיקט דער פריץ רופן דעם קרעטשמער און זאָגט אים אַזוי:

"הער אויס, איך וויל דיך איבערבעטן אויף אַלעם וואָס איך האָב דיר געטון, אַז איך האָב דיר אַוועקגענומען די קרעטשמע מיט צוואַנג. דער נייער קרעטשמער (דער גוי) האָט מיר צוגעזאָגט אַז ער וועט באַצאָלן פיל מער וויפיל דו פלעגסט באַצאָלן ביז היינט, אָבער אין ענדע קען ער נישט אויספירן וואָס ער האָט פאַרשפּראָכן און נישט נאָר צאָלט ער נישט די העכערונג נאָר אפילו די ביז איצטיגע רענט צאָלט ער אויך נישט. דערפאַר האָב איך חרטה אויפ'ן גאַנצן געשעפט און איך וויל דיר צוריק פאַרדינגען די קרעטשמע פאַר'ן זעלבן פרייז וואָס איך פלעג דיר פאַרדינגען אַלע יאָרן, איך דאַרף נישט קיין שום העכערונג, אַלעס בלייבט ביים אַלטן".

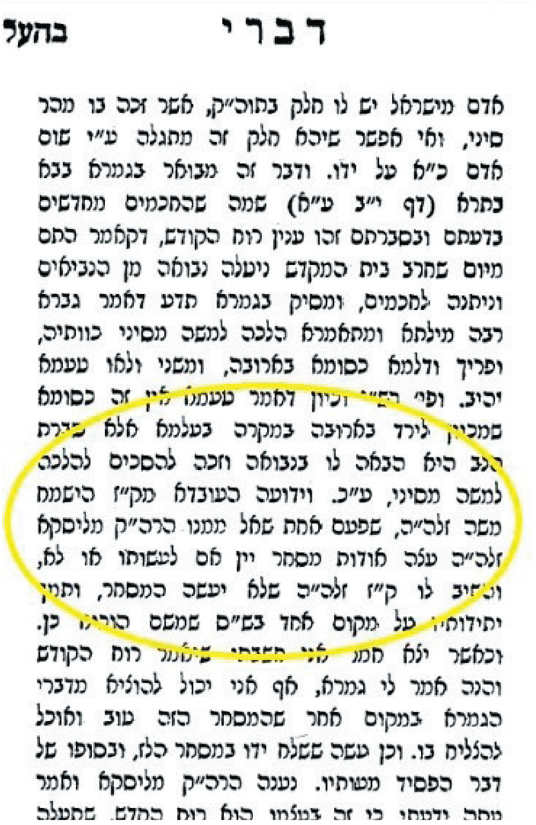
דברי בהעל

אדם מישראל יש לו חלק בתוה"ק, אשר זכה בו מהר סיני, ואי אפשר שיהא חלק זה מתגלה ע"י שום אדם כ"א על ידו. ודבר זה מבואר בגמרא בבא בתרא (דף י"ב ע"א) שמה שהחכמים מחדשים בדעתם ובסברתם זהו ענין רוח הקודש, דקאמר התם מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים, ומסיק בגמרא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה, ופריך ודלמא כסומא בארובה, ומשני ולאו טעמא יהיב. ופי' הפ"י וכיון דאמר טעמו אין זה כסומא שמכוין לירד בארובה במקרה בעלמא אלא עיקרת הלב היא הבאה לו בנבואה וזכה להסכים להלכה למשה מסיני, ע"כ. וידוע העובדא מק"ז הישמח משה זלה"ה, שפעם אחת שאל ממנו הרה"ק מליסקא זלה"ה עצה אודות מסחר יין אם לעשותו או לא, והשיב לו ק"ז זלה"ה שלא יעסק במסחר, ותמך יתידותיו על מקום אחד בש"ס שמשם הורה כן. וכאשר יצא אמר לאי הצדקתי שאמר רוח הקודש והנה אמר לי גמרא, אף אני יכול להוציא מדברי הגמרא במקום אחר שהמסחר הזה טוב ואוכל להצליח בו. וכן עשה ששלח ידו במסחר הלז, ובסופו של דבר הפסיד משותיו. נענה הרה"ק מליסקא ואמר מחר ידעתי כי זה בעצמו הוא רוח הקדש, שהעלה

ספה"ק "דברי יואל" פר' בהעלותך, וואו עס ווערט דערמאנט די עובדא פון הגה"ק מליסקא זי"ע

איצט האָט מען געזען ווי די ברכה פון הרה"ק רבי ר' הערש מרימנוב זי"ע איז טאַקע מקוים געוואָרן. אַ צייט שפּעטער איז דער ר"ר הערש ווידערמאָל דורכגעפאָרן אוהעל און דער חסיד דער קרעטשמער איז אים אַריין באַדאַנקען אויף זיין ברכה, און דערביי האָט ער אים דערציילט אַלעס וואָס ער האָט געהאַט מיט'ן ישמח משה, אַז ער האָט געהייסן ער זאָל יאָ נאָכגעבן און למעשה האָט ער נישט געפאָלגט און ער האָט חרטה געהאַט, נאָר שפּעטער האָט זיך אַלעס איבערגעדרייט צום גוטן ווי דער ר"ר הערש האָט געזאָגט.

זאָגט אים דער רבי ר' הערש: זאָלסט נישט מיינען אַז איך האָב געזען בעסער ווי דעם אוהעלער רב און אַז ער האָט נישט געזען מיט רוח הקודש דאָס זעלבע וואָס איך האָב געזען. באמת האָבן מירביידע געזען די זעלבע זאַך, נאָר דער ישמח משה איז בטבע זייער אַ ווייכער און אַ גוטער נאַטור און ער האָט נישט געקענט צוזען דיין צער און ליידן אַז עטליכע וואָכן וועסטו בלייבן אָן פרנסה, האָט ער דיר ענדערש געראָטן אַזוי דו זאָלסט יאָ נאָכגעבן די העכערונג און ער האָט שוין געהאַט זיין וועג וויאַזוי דאָס צו פאַרגיטיגן. אָבער איך בין נישט ווי דער אוהעלער רב, איך האָב געקלערט עס איז ענדערש דו זאָלסט ליידן עטליכע וואָכן אַז נאָכדעם זאָל דער רענט צוריקגיין צום אַלטן פרייז. אָבער אין "אספקלריא המאירה" האָבן מיר ביידע געזען איינס!

(פאָרזעצונג קומט אי"ה)

כ"ק אדמו"ר מבאָבוב זצוק"ל

פאַרזעצונג פון זייט 18